

Informateur, Mariëtte Hamer
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie

p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA
Den Haag

Betreft: Digitalisering, controle, tegenmacht en transparantie

Geachte mevrouw Hamer,

Digitalisering is niet meer weg te denken uit ons dagelijks leven. Het afgelopen jaar hebben we meer dan ooit onze afhankelijkheid moeten ervaren van digitale producten en diensten. Zonder digitale technologie functioneert onze moderne samenleving niet meer. Het is één van de grootste en tegelijkertijd één van de meest onzichtbare en meest onderschatte transformaties van onze maatschappij. Een transformatie die door de politiek in goede banen geleid moet worden, samen met het maatschappelijk middenveld en ondernemend Nederland.

Technologie biedt namelijk niet enkel kansen voor positieve verandering; de impact van weeffouten in het systeem wordt groter. We zagen de afgelopen jaren de schaduwkant van digitalisering op onze samenleving en onze democratische rechtsorde. De discriminatie met behulp van algoritmen in de toeslagenaffaire hebben tienduizenden mensen ongekend hard geraakt. Het vergroten en vermeerderen van nepnieuws, complottheorieën en haatdragende opmerkingen door sociale media zorgt voor toenemende polarisatie en geeft ruimte voor oneigenlijke beïnvloeding van het publieke debat. We zagen overheidssurveillance die niet zelden buiten de democratische rechtsorde plaatsvond, en grootschalige datalekken van gevoelige persoonsgegevens bij private partijen én overheden zonder dat daar de nodige consequenties aan werden verbonden.

Nergens staan burger en overheid, consument en bedrijfsleven zo tegenover elkaar als in het digitale domein. Nergens zijn macht en tegenmacht zo uit het lood geslagen als hier.

Belangrijke rol voor politiek

De digitalisering van Nederland vereist politieke visie en een open stijl van leiderschap in het komende kabinet. Niet voor niets pleitten de secretarissen-generaal van de Rijksoverheid in hun brief aan oud-informateur Herman Tjeenk Willink van 12 april jl. voor een duidelijk politiek kader voor de omgang met digitale technologie, zoals Big Data, kunstmatige intelligentie, algoritmes en beïnvloedingstechnologieën.

Het digitale stembusakkoord, waar meerdere politieke partijen hun handtekening onder hebben gezet, geeft aanknopingspunten voor het vormgeven van een dergelijk politiek kader. Het biedt handvatten om de grote digitale uitdagingen waar we voor staan het hoofd te bieden, zoals:

- Het investeren in sterke, digitaal vaardige toezichthouders als onmisbare tegenmacht tegen machtige bedrijven en overheden die afgeschermd technologie inzetten tegen mensen.
- Het opstellen van doordacht en bindend beleid en procedures om de grip en het toezicht op ingrijpende algoritmes te waarborgen.

- Het herstellen van het vertrouwen van mensen in de overheid en het beschermen van mensenrechten door als overheid te voldoen aan internationale en eigen wet- en regelgeving.
- Het beschermen van mensen tegen heimelijke manipulatie door gepersonaliseerde advertenties te verbieden.
- Het vergroten van de openheid en controleerbaarheid van de overheid door de Wet open overheid snel in werking te laten treden en door open data en open source software de norm te maken.
- Het beteugelen van de macht van "Big Tech" door onder andere het mededingingsrecht, platformregulering en vernieuwde (privacy)wetgeving.
- Het stimuleren van een open en pluriform digitaal communicatielandschap om onze vrije samenleving en de democratische rechtsstaat te beschermen.
- Het bevorderen van en het recht erkennen op veilige versleutelde online communicatie voor iedereen.
- Het beschermen van een vrije publieke ruimte zonder ongevraagd met digitale middelen gevolgd te worden door overheid of private partijen.
- Het creëren van een adequate governance van digitale onderwerpen binnen de Rijksoverheid.

Op deze manier kan de volgende regering de gevolgen van digitalisering in goede banen leiden, de democratische rechtsorde versterken en tegelijkertijd concreet handen en voeten geven aan een nieuwe bestuursstijl door middel van transparantie en stevig toezicht.

Wij zijn graag bereid tot een nadere toelichting en verder overleg.

Hoogachtend,

Dagmar Oudshoorn, Directeur Amnesty International Nederland
Evelyn Austin, Directeur Bits of Freedom
Serv Wiemers, Directeur Open State Foundation
Marleen Stikker, Directeur Waag